การสร้างสื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

The Development of Digital Media to disseminate Cultural Heritage : A Case Study of the Ancient Sim at Sema Tha Kho Temple District Roi Et Province

ณัฐธิดา มณีเรือง[1] และ พงษ์พิพัฒน์ สายทอง[2]

Nattida Maneeruang[1] and Pongpipat Saithong[2]

Received : April 19, 2024; **Revised** : November 1, 2024; **Accepted** : November 4, 2024

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อพัฒนาสื่อดิจิทัลการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ และ 3) เพื่อประเมินประสิทธิภาพกรอบแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ งานวิจัยนี้ได้พัฒนากรอบแนวคิดเพื่อการสร้างสื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม โดยมีขั้นตอน 1) การหาแรงบันดาลใจ 2) การระดมความคิด และ 3) การนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปออกแบบ ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลสำคัญมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ความเชื่อทางศาสนา องค์ประกอบทางกายภาพ ของสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ 2) กรอบแนวคิดการพัฒนาสื่อดิจิทัลมรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การหาแรงบันดาลใจ การระดมความคิด และการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปออกแบบ และ 3) ผลการประเมินประสิทธิภาพกรอบแนวคิดการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ได้ผลรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X}$=4.13, S.D.=0.77)

คำสำคัญ (Keywords) : มรดกทางวัฒนธรรม, สื่อดิจิทัล, กรอบแนวคิด, สิมโบราณ

---

[1] คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Faculty of Informatics, Mahasarakham University; e-mail : informatics@msu.ac.th

[2] คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Faculty of Informatics, Mahasarakham University; e-mail : informatics@msu.ac.th

Abstract

The objectives of this research were: 1) Study and analyze information on the ancient Sim cultural heritage. Wat Sema Tha Kho At Samat District Roi Et Province 2) Develop digital media for transmitting the ancient Sim cultural heritage and 3) Evaluate the effectiveness of the ancient Sim cultural heritage concept framework. This research has developed a conceptual framework for creating digital media to disseminate cultural heritage, with steps of 1) finding inspiration, 2) brainstorming, and 3) using data from analysis to design. The results of the research found that 1) Important information on the ancient Sim cultural heritage includes the history. religious beliefs Physical components of the ancient Sim, Wat Sema Tha Kho. 2) Conceptual framework for developing cultural heritage digital media, consisting of finding inspiration. Brainstorming and using the data obtained from the analysis to design; and 3) the results of evaluating the efficiency of the cultural heritage transmission concept framework. Overall results were of good quality. ($\bar{x}$ = 4.13, S.D.=0.77)

Keywords : Cultural heritage, Digital media, Conceptual Framework, Ancient Sim

บทนำ (Introduction)

วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดชนชาติ ชุมชน สังคม และเผ่าพันธุ์มนุษย์ บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของตนเอง บ่งบอกถึงรากเหง้าพื้นฐานของความเป็นชาติที่สืบทอดจากบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตกาล การสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความตระหนักถึงความสำคัญอันเป็นกลไกหลักของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแนวทางการปฏิบัติมุ่งเน้นให้เกิดขึ้นใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละมิติ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้ชุมชนได้มีความตระหนักถึงความรู้ วิธีการศึกษา วิธีการจัดระบบและส่งต่อความรู้จากรุ่นไปสู่รุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม จากสถาปัตยกรรมสู่วัสดุศาสตร์ เพื่อการสืบทอดและนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สดช.) หรือ ONDE กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้จัดตั้งโครงการ Digital Cultural Heritage Thailand โดยกรอบแนวคิดหลักของโครงการ DCHT จะอยู่ภายใต้คำสำคัญ 3 คำ คือ Learn (เรียนรู้) Play (เล่น) และ Pride (ภาคภูมิใจ) เพื่อเล่ามรดกวัฒนธรรมไทยผ่านเครื่องมือดิจิทัล (คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) นอกเหนือจากนั้นยังสามารถดำเนินการและถ่ายทอดไปสู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่าน 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการที่ 1 ขั้นตอนของการได้มาซึ่งการจัดการองค์ความรู้และข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรม กระบวนการที่ 2 เป็นการออกแบบโดยมีความคิดร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อถ่ายทอดทรัพยากรวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบ Digital Content ตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561 – 2580 และส่งเสริมการถ่ายทอดทรัพยากรวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบที่ยั่งยืน และกระบวนการที่ 3 เป็นการสร้างสรรค์ทรัพยากรวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบ Digital Content และเผยแพร่ผ่านช่องทาง Digital Platform เผยแพร่ช่องทางสื่อดิจิทัลให้สาธารณชนได้รับรู้ ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่ให้หวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งมีความหลากหลาย มีความเชื่อมโยงกันกับมิติต่าง ๆ และเป็นเรื่องของคุณค่าโดยมุ่งทำความเข้าใจ และเข้าถึงของประสบการณ์ชีวิต โดยพื้นที่ในการวิจัยคือวัดเสมาท่าค้อ เนื่องจากวัดแห่งนี้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2385 มีสิมโบราณอีสานที่นี่มีความสมบูรณ์ที่สุดหลังหนึ่ง (พุทธศิลป์อีสาน, 2556) แต่ทว่าสิมโบราณแห่งนี้ยังไม่ได้เป็นที่รู้จักมากนัก เนื่องจากวัดแห่งนี้ไม่ได้จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นสิมโบราณเพื่อพัฒนาสื่อดิจิทัลถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ในวิถีชีวิตและมรดกทางภูมิปัญญาตลอดจนวิถีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนในท้องถิ่น (ณัฐกฤตย์ ดิฐวิรุฬ, 2558) ซึ่งเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ข้อมูลที่เป็นเอกสาร หนังสือ ข้อมูลในสื่อสารสนเทศต่าง ๆ และส่วนที่สองคือข้อมูลจากการบอกเล่าของผู้ที่เกี่ยวข้องกับในเรื่องราวของมรดกทางภูมิปัญญา ซึ่งการศึกษาอัตลักษณ์ของสิมโบราณวัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด จะทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยม ตลอดจนความเป็นมาของวัฒนธรรมสำคัญ ๆ แสดงถึงเอกลักษณ์ภูมิปัญญาของกลุ่มชนจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันที่ยังคงมีการสืบทอดผลงานทางศิลปะพื้นบ้าน โดยจะศึกษาผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ จากการตกแต่งทั้งภายในและภายนอกของสิมโบราณแห่งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. เพื่อพัฒนาสื่อดิจิทัลถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพกรอบแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดปรากฏการณ์วิทยามาใช้ในการศึกษาข้อมูลหลักของงานวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา ดังต่อไปนี้

1. กำหนดพื้นที่และปัญหาการวิจัยที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยต้องการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ทบทวนองค์ความรู้และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย รวมไปถึงแหล่งข้อมูลในอินเตอร์เน็ต ที่มีความน่าเชื่อถือ อาทิเช่น ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมโบราณของประเทศไทย ข้อมูลแนะนำวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยที่ขึ้นชื่อว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยม รวมไปถึงตำราสิมอีสาน (วิโรฒ ศรีสุโร, 2536) ที่บอกเล่าประวัติความเป็นมาของวัดเสมาท่าค้อ

3. สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้อาวุโส จำนวน 1 คน 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 2 คน 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับเจ้าอาวาสวัดเสมาท่าค้อ จำนวน 1 คน 4) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับนักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน 2 คน

4. คัดเลือกบุคคลและปรากฏการณ์ที่จะศึกษาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นผู้มีประสบการณ์หรือเป็นผู้ประสบเหตุการณ์โดยตรง โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ 1) ผู้อาวุโส จำนวน 1 คน 2) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน 3) เจ้าอาวาสวัดเสมาท่าค้อ จำนวน 1 คน และ 4) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน 2 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของผู้ให้สัมภาษณ์

5. บอกข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้ที่ถูกเลือกมาศึกษา โดยผู้วิจัยแจ้งข้อมูลและวัตถุประสงค์ของการวิจัยประโยชน์ของการวิจัย การบันทึกภาพหรือบันทึกเสียง ซึ่งผู้เข้าร่วมการวิจัยมีอิสระในการ

ตัดสินใจ มีสิทธิที่จะตอบหรือไม่ตอบคำถามหรือสามารถถอนตัวเมื่อใดก็ได้ และมีการลงนามให้ความยินยอมจากผู้ร่วมวิจัยหรืออาสาสมัคร ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

6. กำหนดประเด็นหรือแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการกำหนดข้อคำถามที่เจาะลึกลงไปถึงความหมายของประสบการณ์ที่ต้องการจะศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจริง โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์เรื่องประวัติความเป็นมา องค์ประกอบต่าง ๆ ของสิมโบราณและขั้นตอนในการก่อสร้างเป็นหลัก

7. ลงพื้นที่ภาคสนาม เป็นการลงไปยังพื้นที่ที่กำลังศึกษาเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

8. สัมภาษณ์และบันทึกการสัมภาษณ์อย่างละเอียด เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกอาจจะทำการสัมภาษณ์มากกว่า 1 ครั้ง แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาจะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและใช้การสังเกตร่วมด้วย เป็นการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและมีความยืดหยุ่น

9. นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมและเป็นแนวทางการสร้างสื่อวัฒนธรรม

ผลการวิจัย (Research Results)

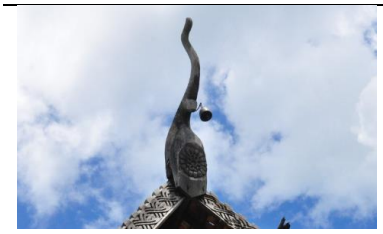
1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม

1.1 จากการศึกษาข้อมูลสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สิมวัดเสมาท่าค้อเป็นสิมทึบ เป็นสถาปัตยกรรมพื้นเมืองอีสานแท้ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2412 ภายในสิมมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ คือหลวงพ่อเกศมงคลสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2448 (ปัจจุบันเป็นพระประธานองค์ใหม่) ตำแหน่งที่ตั้งสิมอยู่ลึกลงไปประมาณ 2.5 เมตร เกิดจากการถมที่ดินรอบ ๆ เพื่อให้แข็งแรงเนื่องจากวัดตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชี ประเพณีสำคัญของคนในชุมชนเสมาท่าค้อคือ บุญส่วงเฮือ หรือที่เรียกว่าการแข่งขันเรือยาว โดยจะกำหนดขึ้นหลังออกพรรษา โดยจะมีการประชุมทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาสเพื่อหารือกำหนดงาน เริ่มตั้งแต่การเชิญชวนหมู่บ้านที่มีเรือแข่งให้มาร่วมงาน โดยคณะที่มาจะจัดผ้าป่า ต้นเทียนมาทอดถวายวัด ซึ่งประเพณีนี้จะจัดปีละครั้งเท่านั้น บุญส่วงเฮือแสดงออกถึงความสามัคคีอย่างแท้จริง เนื่องจากต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่เข้าร่วมในวันสำคัญนี้ ผู้คนที่เข้าร่วมส่วนใหญ่มีการแต่งกายชุดไทยประยุกต์และผ้าไหม ผู้สูงอายุส่วนมากจะนุ่งขาวห่มขาว พาลูกพาหลานร่วมทำบุญตักบาตรเทโวซึ่งจัดอยู่ในบริเวณล้อมรอบสิมโบราณ เพื่อให้ชาวบ้านและเด็กรุ่นใหม่ ๆ เห็นถึง

ความสำคัญของสิมโบราณแห่งนี้ เป็นกิจกรรมในช่วงเช้าก่อนที่จะจัดแข่งขันเรือยาว ก่อนจะนำเรือลงน้ำจะจัดขันดอกไม้ ธูปเทียน ขันธ์ 5 ขันหมากเบ็ง ตั้งที่หัวเรือ เครื่องสังเวย คาว หวาน จัดเลี้ยงแม่ย่านาง แล้วเชิญเรือลงน้ำ เมื่อแข่งเสร็จชาวบ้านจะนำเรือขึ้นเก็บไว้ในโรงเรือตามเดิม

1.2 องค์ประกอบต่าง ๆ ของสิม ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบทางกายภาพ รายละเอียดต่าง ๆ ของสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

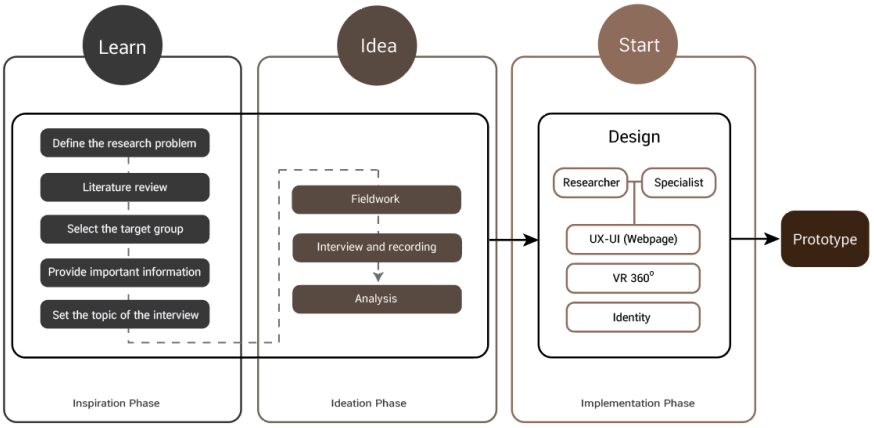
ภาพประกอบ	รายละเอียด
	สิมก่อผนังแบบดั้งเดิม เป็นสิมที่ก่ออิฐฉาบปูนในส่วนที่ใช้ทำสังฆกรรม ด้านหน้านิยมทำเป็นโถงหรือมุข หลังคาทรงจั่ว โครงสร้างไม้ เสาไม้รับโครงหลังคา จุดเด่นตกแต่งอาคารด้วยการแกะสลักไม้
	ช่อฟ้า ไม้แกะสลักโดยช่างพื้นบ้าน เหนือยอดปลายหน้าจั่ว แกะไม้อกหนา ยอดเรียวยาว สะบัดอ่อนช้อย ประดับกระดิ่ง
	ลำยอง สลักไม้เป็นลายกระหนกไขว้
	หน้าบันหรือสีหน้า มีพระอาทิตย์ตรงกลาง ตรงมุมมีดอกไม้ด้านละ 1 ดอก ด้านล่างมีดอกไม้กลม 3 ดอก วางจังหวะเท่ากัน บนพระอาทิตย์มีดอกไม้สี่เหลี่ยมเรียงขึ้นไปตรงยอด

ภาพประกอบ	รายละเอียด
	หางหงส์ สลักไม้ด้านเดียว รูปหัวพญานาคแบบพื้นเมือง
	โหง่ ลักษณะไม้กลึงเป็นปล้องเรียงจากขนาดใหญ่ไปหาเล็กตามลำดับ ประดับด้วยกระดิ่ง
	ฮังผึ้ง ลักษณะเป็นลายก้านขดของเถาดอกไม้ใบไม้ โดยมีราหูอมจันทร์เป็นจุดกำเนิดลาย แบ่งจังหวะลาย 3 โค้ง มียอดเป็นกระจัง 2 อัน ห้อยลงมา
	ปูนปั้นมุขบันไดทางขึ้น เป็นรูปพญานาค มีหงอน อ้าปาก ดวงตาประดับด้วยแผ่นโลหะ กดเป็นรูลงไปแทนดวงตา
	ประตู ช่องประตู และหน้าต่าง เจาะเป็นช่องและมีวงกบไม้ล้อมรอบ แบบเรียบง่าย ไม่มีการแกะสลักแต่อย่างใด มี 1 ประตู ทางเข้า 4 หน้าต่าง (ด้านละ 2 ช่อง)
	ฐานสิมและเอวขัน เป็นแบบเอวขันปากพานที่สวยงามมาก คันทวยสลักไม้เป็นรูปหงส์นาค คือหัวเป็นนาคแต่มีปีกเป็นหงส์ นั่งอยู่บนเต้าไม้ที่ยื่นออกมาจากเสาด้านข้าง ปั้นปูนอ่อนช้อยได้สัดส่วนแบบอีสานแท้ ๆ

ภาพประกอบ	รายละเอียด
	แขนนาง มีลักษณะพิเศษ คือ การสลัก รูปลอยต่างกันไป ได้แก่ ตัวที่ 1 แกะเป็นรูปผู้หญิงเปลือย ผมปิดถึงหู สองมือปิดหน้าอกไว้ ตัวที่ 2 แกะเป็นรูปชายหนุ่มไทย หลับตายิ้ม ไว้ทรงผมมหาดไทย เปลือยกาย
	ตัวที่ 3 แกะเป็นรูปชายสูงวัยใส่หมวก แขนทอดลงมาตามลำตัว มือจับหน้าแข้ง ตัวที่ 4 แกะสลักเป็นชายเปลือยกาย เหมือนนั่งเก้าอี้ มือวางบนหัวเข่า เห็นถึง ลักษณะของอวัยวะเพศและอัณฑะมีขนาดใหญ่
	ตัวที่ 5 แกะเป็นรูปลิงกำลังเกาะต้นไม้ ตัวที่ 6-8 ไม่มีร่องรอยการพบเห็น
	ภายใน มีฐานชุกชี พระประทานองค์ใหม่ (หลวงพ่อเกศมงคล) บนเศียรได้มีการนำยอดเกศที่ล่อขึ้นมาใหม่ใส่ไว้แทนเกศอันเดิม เจ้าอาวาสเกรงว่าจะมีการขโมยเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นเกศที่ติดมากับพระประทานองค์เก่าเมื่อ พ.ศ. 2448 มีความเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก

ที่มา : (ผู้วิจัย, 2567)

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการพัฒนาสื่อดิจิทัลถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาสื่อดิจิทัลมรดกทางวัฒนธรรม
ที่มา : (ผู้วิจัย, 2567)

กรอบแนวคิดการพัฒนาสื่อดิจิทัลมรดกทางวัฒนธรรม มีขั้นตอนการดำเนินดังนี้

กระบวนการที่ 1 การหาแรงบันดาลใจ (Learn)

1) กำหนดพื้นที่และปัญหาการวิจัย พื้นที่ในการวิจัยคือวัดเสมาท่าค้อ เนื่องจากวัดไม่ได้จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นสิมโบราณเพื่อพัฒนาสื่อดิจิทัลถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม

2) ทำการทบทวนองค์ความรู้และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสิมอีสาน

3) คัดเลือกบุคคลด้วยการเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ประสบเหตุการณ์โดยตรงและอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ 1) ผู้อาวุโส จำนวน 1 คน 2) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน 3) เจ้าอาวาสวัดเสมาท่าค้อ จำนวน 1 คน และ 4) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน 2 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจริง

4) ผู้วิจัยแจ้งข้อมูลและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย การบันทึกภาพหรือบันทึกเสียง ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

5) กำหนดคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจริง โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์เรื่องประวัติความเป็นมา องค์ประกอบต่าง ๆ ของสิมโบราณ ขั้นตอนในการก่อสร้างเป็นหลัก รวมถึงวิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยม ของพื้นที่วิจัย

กระบวนการที่ 2 การระดมความคิด (Idea)

1) ลงพื้นที่ภาคสนามและบันทึกการสัมภาษณ์อย่างละเอียด อาจจะทำการสัมภาษณ์มากกว่า 1 ครั้ง ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และใช้การสังเกตร่วมด้วย เป็นการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและมีความยืดหยุ่น

2) สัมภาษณ์และบันทึกการสัมภาษณ์อย่างละเอียด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และใช้การสังเกตร่วมด้วย

3) นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ เน้นทำความเข้าใจจากประสบการณ์การรับรู้ของผู้ถูกสัมภาษณ์

กระบวนการที่ 3 การนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปออกแบบ (Start)

1) ผู้วิจัยทำการออกแบบโดยมีความคิดร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อถ่ายทอดทรัพยากรวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบ digital content โดยทำการออกแบบสื่อดิจิทัลร่วมกัน ประกอบไปด้วยการออกแบบประสบการณ์ของผู้ใช้งาน (User Experience) และส่วนที่เชื่อมต่อระหว่างผู้ใช้งานกับระบบ (User Interface) ของเว็บไซต์ การออกแบบ VR 360° และการออกแบบอัตลักษณ์ของสิมอีสาน วัดเสมาท่าค้อ

2) ได้สื่อดิจิทัลต้นแบบจากการใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาสื่อดิจิทัลถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมดิจิทัล ก่อนนำไปทำการประเมินต่อไป

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ประเมินประสิทธิภาพกรอบแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพกรอบแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมดิจิทัลจากผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. การกำหนดพื้นที่และปัญหาการวิจัย	4.50	0.65	คุณภาพดีมาก
2. การทบทวนองค์ความรู้และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	3.78	1.09	คุณภาพดี
3. การคัดเลือกบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญ	3.44	1.20	คุณภาพปานกลาง
4. การกำหนดข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์	4.24	0.56	คุณภาพดี
5. การลงพื้นที่ภาคสนามและบันทึกการสัมภาษณ์	4.60	0.57	คุณภาพดีมาก
6. การออกแบบโดยมีความคิดร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.11	0.81	คุณภาพดี
7. กรอบแนวคิดการพัฒนาสื่อดิจิทัลถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมดิจิทัลสามารถนำไปพัฒนาสื่อดิจิทัลได้จริง	4.24	0.56	คุณภาพดี
โดยรวม	4.13	0.77	คุณภาพดี

ที่มา : (ณัฐธิดา มณีเรือง, 2567)

ผลการประเมินประสิทธิภาพกรอบแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิกสารสนเทศ จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อดิจิทัล จำนวน 3 คน พบว่า การกำหนดพื้นที่และปัญหาการวิจัย ($\bar{X}$=4.50, S.D.=0.65) อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก, การทบทวนองค์ความรู้และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}$= 3.78, S.D.=1.09) อยู่ในระดับคุณภาพดี, การคัดเลือกบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญ ($\bar{X}$=3.44, S.D.=1.20) อยู่ในระดับคุณภาพปานกลาง, การกำหนดข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ ($\bar{X}$=4.24, S.D.=0.56) อยู่ในระดับคุณภาพดี, การลงพื้นที่ภาคสนามและบันทึกการสัมภาษณ์ ($\bar{X}$=4.60, S.D.=0.57) อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก, การออกแบบโดยมีความคิดร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X}$= 4.11, S.D.=0.81) อยู่ในระดับคุณภาพดี และกรอบแนวคิดการพัฒนาสื่อดิจิทัลถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมดิจิทัลสามารถนำไปพัฒนาสื่อดิจิทัลได้จริง ($\bar{X}$=4.24, S.D.=0.56) อยู่ในระดับคุณภาพดี ผลรวมการประเมินประสิทธิภาพกรอบแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมดิจิทัลจากผู้เชี่ยวชาญโดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X}$=4.13, S.D.=0.77)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

งานวิจัยนี้สามารถสรุปในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้

1. ได้ข้อมูลสำคัญมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ความเชื่อทางศาสนา องค์ประกอบทางกายภาพ ของสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ ผ่านกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริง ซึ่งได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย รวมไปถึงแหล่งข้อมูลในอินเตอร์เน็ตที่มีความน่าเชื่อถือ และการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์หรือเป็นผู้ประสบเหตุการณ์โดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปณฺโญ และคนอื่น ๆ. (2563) ที่ได้ศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสถาปัตยกรรมของสิมอีสาน เป็นการศึกษาประวัติและพัฒนาการสถาปัตยกรรมสิมอีสาน และวิเคราะห์แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมสิมอีสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 ท่าน

2. ได้กรอบแนวคิดการพัฒนาสื่อดิจิทัลมรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การหาแรงบันดาลใจ การระดมความคิด และการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปออกแบบ เพื่อใช้ในการออกแบบทรัพยากรวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบสารสนเทศดิจิทัลต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุมาภรณ์ เหล็กดี (2562) ที่ได้พัฒนาองค์ความรู้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

เพื่อบริการวิชาการสู่ชุมชน เป็นศึกษาความต้องการพัฒนาองค์ความรู้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อบริการวิชาการสู่ชุมชน ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการพัฒนาองค์ความรู้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อบริการวิชาการสู่ชุมชน และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการพัฒนาองค์ความรู้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อบริการวิชาการสู่ชุมชน

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพกรอบแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมสิมโบราณ วัดเสมาท่าค้อ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิกสารสนเทศ และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อดิจิทัล จำนวน 9 คน มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$=4.13, S.D.=0.77) หมายความว่ากรอบแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมสามารถนำไปใช้เพื่อออกแบบและพัฒนาสื่อดิจิทัลต่อไปได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. กรอบแนวคิดของโครงการส่งเสริมการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสู่รูปแบบดิจิทัล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมของสิมโบราณ

2. ผลการถอดแบบอัตลักษณ์สามารถนำไปใช้ในการออกแบบและพัฒนา เพื่อนำเสนอสารสนเทศในรูปแบบสื่อดิจิทัลได้

3. ผู้วิจัยรวบรวมปัญหาที่เกิดจากการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ทำบทสรุปจากข้อเสนอแนะและนำกลับมาแก้ไขในการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

คณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). “สดช. ตอกย้ำความสำเร็จ Digital Cultural Heritage เร่งผลักดัน มรดกวัฒนธรรมไทยเป็นซอฟต์พาวเวอร์เปิดประตูสู่สากล.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : **https://mgronline.com/entertainment/detail/9650000048756** สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2566.

ณัฐกฤตย์ ดิฐวิรุฬ. (2558, กรกฎาคม - ธันวาคม). “การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้และถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญา.” **วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม.** 3(2) : 39 - 48.

พระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปญโญ และคนอื่น ๆ. (2563). **แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสถาปัตยกรรมของสิมอีสาน**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น.

พุทธศิลป์อีสาน. (2556). “วัดเสมาท่าค้อ.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : **https://cac.kku.ac.th/esa nart/19%20Province/101/sematacor/101sematacor.html** สืบค้น 20 มกราคม 2566.

วิโรฒ ศรีสุโร. (2536). **สิมอีสาน.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าแห่งประเทศญี่ปุ่น.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). “โครงการ Digital Cultural Heritage Thailand.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : **https://www.hackulture.com** สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2566.

อุมาภรณ์ เหล็กดี. (2562). **การพัฒนาองค์ความรู้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อบริการวิชาการสู่ชุมชน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.